

KNNV afd. Regio Doetinchem
IVN afd. De Oude IJsselstreek

De Composiet

HERFST sept. okt. nov. '17

In dit nummer o.a:

blz. 5: Dassen
kijken

blz. 7: Kleine
leeuwenklauw

blz. 8: Jachtkoorts

blz 9: Geopark
Rijn-Maas?

blz. 17:
Tuinvlindertelling

blz. 19: Activiteiten

Parende gevlekte smalboktorren Foto: Dimitrey Rouwhorst

beleef de natuur!

Instituut voor natuureducatie
en duurzaamheid.

De Koninklijke Nederlandse
Natuurhistorische Vereniging
voor natuurstudie,
natuurbescherming en
natuurbeleving.

COLOFONS

KNNV

De KNNV, Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,

is een vereniging voor natuurstudie, natuurbeleving en natuurbescherming. De afd. Regio Doetinchem, opgericht op 11 oktober 1902, heeft als werkgebied de westelijke Achterhoek en de Liemers.

Bestuur

Voorzitter: Hanneke Evers

Karrewiel 24, 6942 LK Didam
0316 242937

voorzitter@doetinchem.knnv.nl

Secretaris: Menno Venema

't Stegslag 112, 6903 XX Zevenaar
0316 343390

secretaris@doetinchem.knnv.nl

Penningmeester/ledenadministrateur:

Bert Post

Keppelseweg 39, 7001 CE Doetinchem
0314 335432

penningmeester@doetinchem.knnv.nl

PR: Ben Vollmuller

adres: zie colofon Redactie

Lezingen: Otto van Nispen

Valkenbos 7, 6997AS Hoog-Keppel
0314 380276

ovannispn@kpnmail.nl

Websitebeheerder: Gerrit Jan van Ochten

givanochten@planet.nl

www.knnv.nl/doetinchem

Werkgroepen

Vogelwerkgroep (VWG):

Bert Post, adres: zie bij penningmeester

Plantennetwerk

Bijeenkomsten dinsdags, 13.30 uur
in De Groene Knoop, park Overstegen
Contactpersoon: Han Hensing,
0314 327104

De Zumpe beheergroep:

Esther Korndewal - van Alst
06 30986621

bosfee1@gmail.com

Natuurvriendelijk tuinieren:

Ben Vollmuller

adres: zie colofon Redactie

Werkgroep Operatie Steenbreek:

adres zie bij Natuurvriendelijk tuinieren

Contributie/donatie KNNV

Contributie leden € 25,75 per jaar
huisgenootleden € 13,25 per jaar
donateurs € 13,25 (minimum)
IBAN: NL33ABNA0470431342

Ledenadministratie

Bert Post

(adres zie boven bij penningmeester)

Redactie

IVN

Gerrie Til, 0314 625536

Janrein van Oostrum,

composiet@ivn-doi.nl

Ph.P. Cappettilaan 8

7071 CS, Uft. 0315 346688

KNNV

Kitty Peeters

Ben Vollmuller (eindredactie)

Bonifaciusstraat 95,

7009 MS Doetinchem, tel. 0314 391195

ben.vollmuller@wxs.nl

Volgende uitgave: WINTER

dec. '17 jan. '18 febr. '18

Verschijningsdatum: eind nov. '17

Kopij: Uiterlijk inleveren op vr. 10 nov.

Disclaimer:

* De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van geplaatste artikelen.

* Plaatsing houdt niet automatisch in dat KNNV en/of IVN het met de inhoud eens zijn.

IVN

Bestuur

Voorzitter: Herman Obbink

Vincent van Goghstraat 16, 7021 ED Zelhem
(06) 23359291 voorzitter@ivn-doi.nl

Secretaris: Gertrud Mulders

Vreeltstraat 16, 7011JA Gaanderen
(0315) 32 32 13 secretaris@ivn-doi.nl

Penningmeester: Rita Hofstede

Rozenstraat 12, 6921 CH Duiven
(0316) 26 15 14 penningmeester@ivn-doi.nl

Lid: Rob van den Dikkenberg,

Schaapskooiweg 19, 7041 CK 's Heerenberg
(06) 340 913 73

Lid: John Westerdiep

Thomas á Kempisstraat 26,
7009 KT Doetinchem (0314) 33 48 87

Coördinatoren werkgroepen

Random Strang en Iessel:

Janrein van Oostrum (0315) 34 66 88

Graafschap:

Wim van den Brink (0575) 44 11 07

Liemers:

Roel Brocx (06) 536 519 58

Montferland:

Rob van den Dikkenberg (06) 340 913 73

Cursussen:

Jannie Klein Lebbink (0314) 63 17 79

Audiovisuele presentaties:

Bernard Berendsen a.i. (0543) 51 27 31

Landschapsbeheer:

Gerrit Rougoor (0315) 65 10 30

Vogelwerkgroep:

Marjon van Drongelen (0575) 45 20 10

Zoogdierwerkgroep:

Jeltje Berendsen (06) 230 591 69

Stichting Milieuwerkgroep:

Carla Oosterhoff (0314) 32 34 33

Werkgroep PR en Communicatie:

Olga Spekman (06) 513 932 51

Natuur Actief:

Marleen Hofman (0049 2874) 90 17 05

Webmaster:

webmaster@ivn-doi.nl

Contributie/donatie

contributie leden € 21,- per jaar;
contributie huisgenootleden € 9,50 per jaar;
donateurs € 20,- per jaar.
IBAN: NL24 RABO 0148 5436 77
t.n.v. IVN Oude IJsselstreek

Ledenadministratie

Gertrud Mulders

ledenadministratie@ivn-doi.nl

Adreswijzigingen tijdig doorgeven!

Beëindigen lidmaatschap uitsluitend per kalenderjaar:

uiterlijk 31 dec. doorgeven aan:

ledenadministratie@ivn-doi.nl

N.B.

* Overname van artikelen uit dit blad is alleen toegestaan na overleg met de redactie.

Voorwoord

De zomer is voorbij. Of het een goede of slechte zomer is geweest, laat ik aan het oordeel van een ieder over. Ieder zijn meug...

Ik ben met mijn gezin op stedentrip naar de oostkust van de VS geweest. Weinig natuur gezien en veel bakstenen. We verplaatsten ons tussen de steden Boston, New York, Philadelphia en Washington per trein. Je doorkruist dan nog wel enigszins de natuur, maar gelet op de hoeveelheid rommel die je aantreft, is er op het gebied van het milieu nog een zee te winnen. Voor een land waarin Trump regeert en heeft aangegeven het Akkoord van Parijs op te zeggen, voorspelt dat echter weinig goeds. Hopelijk kan de Franse president Macron hem nog op andere gedachten brengen. Binnen de VS is er - in ieder geval vanuit een aantal staten - flinke weerstand tegen het opzeggen van dat verdrag. Hoe is het toch mogelijk dat, als zoveel staten de noodzaak van het Akkoord aangeven, hij als enige, samen met enkele dwergstaten, een andere mening blijft handhaven die rechtstreeks tegen de belangen van de gehele wereld ingaat? Deze Amerikaanse president is wat dit betreft, net als op veel andere terreinen, niet de doorgronden.

Terug naar onze afdeling. Ik hoop dat iedereen de zomer goed is doorgemaakt. Het wordt weer najaar en we gaan met een nieuwe groep gidsen er bij van start. Altijd weer fijn, zo'n aanwinst. De diverse (regio)werkgroepen gaan hiervan zeker weer de vruchten plukken. Aanwas van onderop is immers altijd goed. Graag wijs ik nog even op onze natuurcursus die binnenkort van start gaat. Een ieder die zijn of haar kennis wil opfrissen raad ik aan hieraan deel te nemen.

Ik wens alle natuurliefhebbers een goed kwartaal.

Herman Obbink, voorzitter IVN de Oude IJsselstreek

Mutaties IVN

Welkom nieuwe leden/donateurs van IVN De Oude IJsselstreek!

Nieuwe leden:

Hylco Hoekstra, huisgenootlid van Renske Hoekstra, Vogelwerkgroep

Carmen Ariens-Wissink uit Zeddum

Chris Briek uit Zevenaer, Vogelwerkgroep

Rianne Heijntink uit Lengel

Gerrie van Beek uit Pannerden

Nieuwe donateur:

Stichting Doetebol uit Doetinchem

Lidmaatschap beëindigd:

Hilde Vos-Haeberli, huisgenootlid van Piet Papperse, met ingang van 1 juli

AVP verleden tijd

Vrijwel geruisloos is per 1 juni jl. de Werkgroep Audio-visuele presentaties opgeheven. Helaas heeft de tijd een van de belangrijkste activiteiten van de werkgroep ingehaald. Deze verzorgde (natuur-)presentaties in huizen en instellingen. Het aantal verzoeken liep de laatste jaren echter zo sterk terug dat het goed is om je dan te beraden op de toekomst. De huidige tijd vraagt niet meer om diavoorstellingen maar om gelikte digitale presentaties met bijbehorende apparatuur. Op dat gebied is er tegenwoordig zoveel aanbod dat een heroverweging van het bestaansrecht noodzakelijk was. Hoe pijnlijk ook, het ging gewoon niet langer.

Bijna 40 jaar heeft deze werkgroep binnen onze afdeling een vooraanstaande rol gespeeld, zowel inhoudelijk als financieel. Een deel van de leden was al vanaf de oprichting lid.

Ik wil alle leden die zich voor deze werkgroep hebben ingezet namens het bestuur enorm bedanken voor het vele werk dat zij hebben verzet. Velen hebben jaren kunnen genieten van de schitterende presentaties die zijn verzorgd. Daar zijn we de werkgroep dankbaar voor.

Het feit dat die nu niet meer bestaat, wil niet zeggen dat het met filmen en fotografie gedaan is. Het bestuur beraadt zich op de mogelijkheden om op een alternatieve manier invulling te geven aan dit uiterst belangrijke communicatieve werk.

Herman Obbink, Voorzitter IVN De Oude IJsselstreek

----- Zo gaan we met elkaar om -----

Toelichting op onze invulling van het landelijk beleid 'In veilige handen'.

Het document 'In veilige handen', geïntroduceerd door de landelijke IVN-organisatie, is binnen het bestuur meerdere keren onderwerp van gesprek geweest. Het document biedt een aantal handvaten om een veilige omgang met elkaar binnen de afdeling te waarborgen. Besproken zijn onder andere de Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) en het in gebruik stellen van een vrijwilligersovereenkomst. Het bestuur heeft uiteindelijk besloten om deze twee middelen niet toe te passen/uit te voeren. Het bestuur heeft besloten om het document met omgangsregels (zo gaan wij met elkaar om, hier staan we voor!) te introduceren binnen onze afdeling en deze regels te borgen door het benoemen van een vertrouwenscontactpersoon (VCP), in de persoon van José Richter.

Wie is onze Vertrouwenscontactpersoon José Richter?

José Richter is geen lid van IVN, maar wel een groot natuurliefhebber en draagt IVN een warm hart toe. Ze kent

IVN van de wandelingen die ze met IVN gedaan heeft. Toen Gertrud haar benaderde om Vertrouwenscontactpersoon (VCP) te worden binnen IVN De Oude IJsselstreek hoefde ze daar niet lang over na te denken.

José Richter is geboren in Arnhem, maar inmiddels al bijna 30 jaar woonachtig in Gaanderen, in het centrum van IVN De Oude IJsselstreek. Voorheen een totaal onbekende plaats voor haar, maar inmiddels geniet ze hier dagelijks van haar stekkie. Samen met haar man en hond Artan, een Fauve de Bretagne trekken ze veel de natuur in en kunnen ze genieten van kleine wonderen in de natuur.

Zo vertelde José van grote rupsen die ze in de tuin had gevonden. Dit bleken olifantsrupsen te zijn die uiteindelijk

een nachtvlinder Groot avondrood worden als ze daar de gelegenheid voor krijgen. José vond het niet leuk dat ze fuchsia's kaal vraten, daarom werden ze onder een stolp gezet en gevoerd met druivenblad en nadat ze volgevreten waren zijn ze ondergronds gaan overwinteren en kon de stolp er weer af.

De tuin is een gezamenlijke hobby. Lekker in de grond wroeten, kijken hoe de plantjes zich ontwikkelen en koken met eigen groenten en kruiden uit de tuin zijn heerlijke bezigheden.

En dan wordt je gevraagd als Vertrouwenscontactpersoon bij IVN. Waarom is José gevraagd? Met haar 59 jaar heeft José inmiddels heel wat levenservaring opgedaan. Als vrijwilliger is ze naast haar werk onder andere actief geweest als coördinator voor een maatjesproject, waarbij vrijwilligers (maatjes) gekoppeld worden aan mensen die aandacht, steun of begeleiding nodig hebben (deelnemers). Daarvoor moet je gesprekken voeren met deelnemers om de diepere achtergrond achter de vraag naar boven te krijgen en het juiste maatje voor die persoon vinden. Zeker voor deelnemers geldt dat je vertrouwen moet hebben in degene die jouw hulpvraag in kaart brengt.

Op dit moment is zij voorzitter van de klachtencommissie van een zorgorganisatie voor ouderen in de Achterhoek én lid van de cliëntenraad van het Slingeland Ziekenhuis. Onlangs heeft zij de opleiding Klachtenfunctionaris afgerond.

José geeft aan hoe zij haar rol als Vertrouwenscontactpersoon (VCP) binnen IVN vorm kan geven. Er is in de tegenwoordige tijd een verplichting naar de maatschappij om zekerheden in te bouwen. De VCP wil een bijdrage leveren aan het borgen van deze zekerheden, door middel van een laagdrempelige benadering en toegankelijkheid. Blijf niet rond lopen met een 'niet-pluis-gevoel' maar bespreek het met de VCP. Als er echt iets aan de hand blijkt te zijn wordt de situatie overgeheveld naar de landelijke organisatie en treedt het landelijk protocol in werking.

Als je José wilt spreken kun je bellen of mailen en onder het genot van een kopje koffie of thee je gevoelens bespreken. José zal voorstellen doen om tot een oplossing te komen.

Ze geeft ook een boodschap mee: Als je een vervelend gevoel hebt in een relationele sfeer ga dan met elkaar in gesprek. Wees niet bang voor de reactie van een ander. Een goed gesprek kan veel onduidelijkheden wegnemen. Lukt het niet, neem dan contact met mij op.

De wens van José is: Het liefst is het binnen IVN niet nodig om een beroep op de VCP te moeten doen en dat iedereen met veel plezier zonder relationele beperkingen actief kan zijn binnen IVN.

Dassen kijken!

Dassenexcursie Zoogdierwerkgroep, 7 juli 2017

Na de zeer geslaagde dassenexcursie (8 stuks!) van vorig jaar was er gelegenheid om dit avontuur nog eens te beleven. Zo hadden de leden die de vorige keer moesten missen alsnog de kans dassen in levende lijve in hun habitat te bekijken.

Er hadden zich 10 personen opgegeven en later sloten er zich nog twee deelnemers bij ons aan. We verzamelden op de parkeerplaats van Natuurmonumenten bij kasteel Hackfort in Vorden en vertrokken gezamenlijk - voorzien van stoeltjes, muggenolie, camera's en gezonde spanning - lopend richting locatie.

Onderweg werden we verrast door hazen en drie reeën, waaronder een pikzwart exemplaar! De baron van Hackfort heeft tijdens zijn leven beslist dat de zwarte reeën op zijn landgoed gespaard moesten worden tijdens jachtpartijen. Zodoende lopen er nu altijd nog zwarte reeën in het gebied rond.

Achter het kijkscherm

Die middag raasden er hevige onweersbuien over Vorden en hierdoor was er een flinke eikentak over een zandpad gevallen. Dit weerhield ons er niet van om onze weg te vervolgen en zo kwamen wij om 21.00 uur bij het dassenscherm aan.

De stoelen werden uitgezet, de ledematen ingesmeerd en de camera's op een gunstige plek opgesteld.

Nu maar wachten en proberen zo stil mogelijk te zijn, wat voor sommige leden van de Zoogdierwerkgroep een hele uitdaging bleek!!!

Om 21.45 uur werd de eerste witte streep op de kop van een das waargenomen. Na enige aarzeling en een paar keer terug naar de bosrand, waagde deze das het om hard rennend het weiland over te steken naar het tegenover gelegen bos.

Wat een prachtige ervaring!

De camera's bleven maar klikken en je zag de stille kreten op de gezichten.

Na enige tijd herhaalde de film zich, ditmaal met twee dassen achter elkaar, hetzelfde spoor volgend als de eerste das.

Toen zagen we ze een tijdje niet maar wel hazen en ook nog een ree in de wei, die zich - zeker omdat het windstil was - niks van ons aantrok.

Later nog een das, weer in het spoor van zijn voorgangers en net toen we op wilden stappen rende er nog eentje links uit het bosje totaal de andere kant op. Dit keer zag slechts een persoon hem en volgens Henriëtte geldt dat dan niet als een waarneming... Schrijver dezes gaat hier echter beslist niet mee akkoord aangezien zij het was die het beestje waarnam!

Wij togen zeer tevreden, met het geluid van een jonge uil op de achtergrond, terug naar de verzamelplaats. Daarnaast zagen we dwergvleermuizen vliegen en Riet kon ze (met de batdetector) ook nog horen.

Weer een geslaagde Zoogdierwerkgroepavond die zeker voor herhaling vatbaar is en ons nog lang zal heugen!

Hanneke Burgers

Foto's: Marleen Hofman en Wilber Thus

Monsanto en de verleiding

Een paar weken geleden. De godganselijke dag had ik me afgepeigerd om mijn tuin onkruidvrij te maken. Tegen de avond zag ik dat ook mijn buurvrouw haar perceeltje een beurt kwam geven. Ik zag hoe ze voorovergebogen stond tussen de rozen in haar tuin. Toen ben ik bijna bezweken. Niet voor de buurvrouw, maar voor het goedje dat ze gebruikte: Roundup. Binnen een kwartier was ze klaar, wenste mij veel succes, nog een prettige avond en ging naar binnen. Zo kan het dus ook, dacht ik. Wat een besparing van rug en tijd.

Toen dacht ik aan Monsanto.

Op 18 april 2017 nam het Internationale Burger Tribunaal de activiteiten van Monsanto in beschouwing m.b.t. eventuele misdrijven tegen de menselijkheid en ecocide. Het relaas van 30 getuigen en vele experts liet voor de vijf rechters van verschillende continenten geen andere conclusie toe dan deze: Monsanto heeft een aantal zeer giftige producten ontwikkeld die het milieu permanent beschadigd hebben en voor duizenden mensen ziekte en dood brachten. Vooral Roundup wordt daarbij als uitermate schadelijk genoemd. Het goedje werd bestempeld als de bron van het grootste gezondheids- en milieuschandaal in de moderne geschiedenis. De rechters noemden het ongehoord dat Monsanto in zijn e-mails misleidende en voorgekookte berichten de wereld instuurde om wetenschappelijke onderzoeksrapporten die de gevaarlijke effecten van Roundup aantoonen te ondermijnen. Het gaat daarbij om het middel glyfosaat dat in Roundup en ook in andere merken onkruidverdelgers zit. Monsanto bestempelde die rapporten openlijk als 'junk science', vrij vertaald: 'wetenschappelijk knoeiwerk'.

De getuigenverklaringen uit de hele wereld omtrent de gevolgen van Roundup zijn hartverscheurend om te lezen. Mevrouw Sabine Grataloup en mevrouw Maria Liz Robiedo vertellen van vreselijke misvormingen bij kinderen in Frankrijk en Argentinië. Dr. Channa Jayasumana en de heer Marcello Firpo beschreven gevallen van chronische nierziekten in Sri Lanka ten gevolge van het gebruik van Roundup en een verhoogd aantal gevallen van kanker in Brazilië. Veel boeren uit de derde wereld spreken van misgeboorten onder het vee en een toename van het aantal kankergevallen. Ik kan zonder moeite de lijst van ellende blijven uitbreiden. Wie hierover meer wil lezen hoeft alleen maar even te googlen: www.monsanto-tribunaal.nl.

Jammer dat het tribunaal geen echte rechtbank is en aan haar veroordeling straffen kan verbinden, maar de uitspraak van de 5 vermaarde en alom gerespecteerde rechters heeft de hele wereld geschokt. Haar oordeel wordt als een dringend advies gezien en zal ongetwijfeld gevolgen hebben. Nu al geldt met ingang van 1 november 2017 - met toch weer een flink aantal uitzonderingen - een verbod op

het professioneel gebruik van Roundup buiten de landbouw. Voor de Nederlandse particuliere consument is het nog gewoon te koop.

Mijn sombere overpeinzingen gaan ten koste van de zoveelste ijzerhard en de camelia japonica waarop ik zo trots

wegbranden kan ook...

ben. Ik stop ermee, berg mijn schoffel op en ledig en passant mijn brievenbus. Hebbes, de Sir Edmund van de Volkskrant! Even snel doorbladeren.

17 juni 2017, pagina 46. Vetgedrukte letters: 'Giftig dossier'. Hangend op de tuinbank lees ik gretig het artikel over de kankerverwekkendheid van op glyfosaat gebaseerde onkruidbestrijdingsmiddelen.

Langzaam maar zeker voel ik me schizofreen worden.

Dit lees ik: het is 'onwaarschijnlijk dat glyfosaat kankerverwekkend is voor de mens' en glyfosaat heeft 'geen nadelige gevolgen voor mens en dier'.

Maar ook lees ik het volgende: er is 'zelfs sterk bewijs' gevonden voor 'ontregeling in de cellen die tot kanker kan leiden'. En dat alles herhaald in verschillende varianten.

En dan volgt een ingewikkeld en verwarrend welles-nietes--spelletje van wetenschappers onderling over de validiteit van de gehanteerde onderzoeksmethodes, vol wederzijdse verdachtmakingen in dikke rapporten.

Terwijl bij mij nog steeds de getuigenverklaringen over sterfgevallen en misgeboorten door het hoofd spoken en ik weer de tronie van de buurvrouw voor me zie die mij net iets te vriendelijk succes wenst bij het schoffelen, staat de Europese Commissie op het punt de matktoelating van glyfosaat met 10 jaar te verlengen ...

Herman Pelgrom

Kleine leeuwenklauw

Aphanes australis inexpectata Rydb. (ook wel *Microcarpa inexpectata* W.Lippert)

Toen ik pas in Ulft woonde zag ik in de tuin een onopvallend plantje dat ik nooit eerder gezien had. Ik heb het natuurlijk toen meteen opgezocht, maar erg gemakkelijk was het niet. Ik had geen boemetjes gezien, maar ze bleken er tocht te zijn: piepklein! Bij het wieden heb ik ze bewust overgeslagen: misschien waren ze wel zeldzaam...

Geschiedenis

Sinds 1951 is bekend dat er twee soorten in ons land voorkomen: de Akkerleeuweklauw (*A. arvensis*) en de Kleine leeuweklauw. Eerst werd aangenomen, dat dit laatste plantje in het Middellandsezegebied thuis hoorde en hier als adventief terecht was gekomen. Maar niets bleek minder waar. Het is een echte inheemse soort. Dit is in 1952 vastgesteld en gemeld door Th. Reichgelt, die deze 'nieuwe aanwinst' van onze flora destijds besprak in de *Acta Botanica Neerlandica* deel I. In die tijd nam het aantal meldingen toe en tegenwoordig komt het plantje veel voor maar wordt het vaak over het hoofd gezien. In de Atlas van de Flora van Oost-Gelderland zijn de kilometerhokken rijkelijk gevuld met zwarte stippen! Volgens de schrijvers, Benno te Linde en Louis-Jan van den Berg, is hij te vinden in gazons, weilanden, graanakkers, greppelkanten, bermen en op begraafplaatsen. En bij mij in de tuin dus.

Beschrijving

Leeuweklauwen zijn eenjarige planten, maar kennen twee perioden, waarin hun zaad ontkiemt. Dat kan in de lente zijn en dan groeien ze met nauwelijks vertakte, opstijgende stengels. In de herfst kan het ook maar dan ontstaan er voor de winter bladrozetten. Ze zien er dan dus totaal anders uit. In dat geval zijn ze tweejarig. Dan hebben zij ronde, dichte bladkussentjes die groen zijn met een licht grijsblauw waas er overheen, waardoor ze sterk afsteken tegen de andere akkerkruiden. En soms overheersen ze totaal, maar later niet meer. Doordat ze zo klein blijven verdwijnen ze

dan onder het andere groen.

Kleine leeuwenklauw hoort bij de Rozenfamilie, net als bijv. Vrouwenmantel. Hij is 2 tot 15 cm hoog met gele of grasgroene bladeren die diep gespleten zijn. De tanden zijn twee tot vijf maal zo lang als breed. Het blad lijkt op de klauw van een leeuw, vandaar de naam. Ze hebben een hekel aan kalk, groeien liever op wat zurige grond.

De bloemen zijn maar 1 tot 2 mm groot en steken niet buiten de steunblaadjes uit. De zaden zijn nootjes. Eind augustus zijn de plantjes meestal verdwenen, zeker als het droog weer is..

Areaal

De Kleine leeuwenklauw groeit hoofzakelijk binnen Europa. Maar niet overal. Ze worden zuidelijk gevonden in Zuid-Frankrijk en Zuid-Italië, in het westen in Bretagne en Zuid-Engeland, in het noorden in Denemarken en Zuid-Zweden en in het oosten in Oost-Polen. Bij ons werd de soort, zoals eerder opgemerkt, pas laat herkend. Buiten Europa is ze o.a. ingeburgerd in het oosten van de Verenigde Staten.

Namen

Volksnamen heeft het plantje niet. In het Duits heet het Kleinfruchtiger Frauenmantel, in het Engels Slender Parsley-piert en in het Frans *Aphane à petits fruits*.

Als er al een geneeskrachtige invloed vanuit zou gaan is daarover niets te vinden en over enig folkloristisch gebruik evenmin.

Bronnen:

Internet: Ecopedia.be, Wikipedia, plantago.nl
Atlas van de Flora van Oost-Gelderland

Janrein van Oostrum

vrouwenmantel

Jachtkoorts

Beste natuurvriendjes en vriendinnetjes, hier volgt een waarschuwing voor de lezer! Het nu volgende verhaal kan tot genot leiden. Mensen met lachspieraandoeningen, weerzin tegen genieten en/of andere vergelijkbare kwalen kunnen beter afzien van het lezen van dit artikel. Uiteraard geldt dat verder lezen geheel op eigen risico is en schrijver dezes vanzelfsprekend geen enkele verantwoordelijkheid voor eventueel ontstane schadelijke neveneffecten na het lezen van dit verhaal neemt. Positieve effecten daarentegen mag u met alle plezier persoonlijk bij mij melden! Sterker nog, ik raad u nadrukkelijk en met klem aan om in geval van enige door u bemerkte positieve effecten, hoe miniem ook, mij daarvan acuut in kennis te stellen! Ik sta voor u klaar! Welkom! Uw snode plan om dit te lezen wordt in dat geval met een welgemeende glimlach beloond en u weet, een klein beetje misdaad op zijn tijd loont! Echt waar...

Ter zake. De plaats van het delict is Winterswijk en omgeving. Het is 10 juni 2017. Er is een medeplichtige. Aan u om te onderzoeken wie dat dan wel kan zijn. Ik geef u een kleine hint. Het is ene W.T. te U. Om zijn roemruchte reputatie niet verder te onthullen en omdat ik hem niet op de hoogte heb gesteld van zijn optreden in dit verhaal laat ik het verder achterhalen van de identiteit geheel aan u als lezer zelf over. Ik ben er echter zeker van dat velen van u hem kennen. Hij bevindt zich namelijk onder ons... In de gelederen van het door ons zo gekoesterde IVN! Laat uw Sherlock-Holmes-instincten in u ontwaken...!

Feit is dat ik en W.T. te U. ons met enige regelmaat schuldig maken aan struintochten door wat wildernisachtige natuurgebieden. Hierbij gebruiken wij een geducht wapen om mee op het wild en tegelijkertijd ook wild om ons heen te schieten. Wij jagen op werkelijk alles. Niets is veilig voor ons, barbaarse woestelingen. Van planten tot dieren, het maakt ons niets uit waar wij mooie plaatjes van trachten te schieten. Alles wat er maar enigszins mooi of interessant uitziet is doelwit van onze duistere misdadpraktijken die wij zelf als 'hobby' omschrijven en waar ik bovendien ook nog veel ontspanning en voldoening uit haal. Moorddadig is de passie voor de natuur en kiekje na kiekje wordt geschoten!

Het Wooldse veen is één van twee plaatsen delict die ik en W.T. te U. aandoen. Op deze tiende juni 2017 was het overigens niet W.T. te U., maar tijdelijk even W.T. te W.... (Dit om de eventuele bijdehante lezers onder ons even voor te zijn...) Bij de toegangsweg naar het Wooldse veen staren we op de tegenoverliggende weiden en struwelen. Ik kies wat ik aanzie voor enkele Grauwe vliegenvangers en een Roodborsttapuit, als doelwit uit. De wapens worden gericht en we vuren enkele daverende salvo's richting doelgebied. Klik, klik, klik, klinkt het. De camera's draaien overuren. Een mooie dag is begonnen! Op en top genieten!

Verder Wooldse veeninwaarts treffen we doelwitten als bloeiend Wollegras en Veenpluis aan, prachtige witte vlekken in het wonderschone landschap van dit veen. Ook deze worden flink onder vuur genomen. Wat ook onder zwaar vuur komt te liggen zijn enkele prachtige rupsen waarvan ik nog steeds niet uitgezocht heb welke vlinders dat gaan worden. Shame on me... Daarnaast zijn een aantal vlinders slachtoffer van onze onbevredigbare lust naar meer en meer moorddadige prachtplaatjes van al het moois in dit gebied. Wat we nog meer zagen is wat ik voor een Boomleeuwerik houd, maar het kan ook de Boompieper zijn. Dit vogeltje vloog vanuit een boomtop een tiental meters recht omhoog en liet zich daarna, met zijn vleugels als een parachute voor zich gebogen, weer naar beneden zakken. Het diertje gaf, zittend in een boomtop, blijk van zijn kunst om een best aardig melodietje te produceren. Betere entertainment dan 'The Voice' en aanverwante programma's kan ik u vertellen! Vanwege deze vocale kwaliteiten is het dat ik aan een Boomleeuwerik denk omdat ik ervan uitga dat een Boompieper alleen piept... Dat kan natuurlijk ook niet anders. What's in the name...! Flauwekul, beide behoren tot de mogelijkheden. Hoezo flauwekul overigens, dit is een uiterst serieus en waargebeurd verhaal dat tot op ieder detail klopt! Dat zult u inmiddels natuurlijk ook wel begrijpen.

Een paartje Smienten, een hagedis, een Vuurjuffer en vele andere soorten libellen, een Groene zandloopkever, Rozenkever, enkele soorten Smalboktorren - waaronder een mooie zwart met geel getekende - en het Groot dikkopje kregen het flink te verduren. Zij offerden zich alle op voor vereeuwiging op de gevoelige plaat, waarvoor zeer veel respect! Wat was het toch een mooie wandeling door het Wooldse veen met al onze natuurschone waarnemingen. Heerlijk!

Tweede plaats delict deze dag was de Borkense baan. Prachtig stukje natuur om even doorheen te struinen. Wat daar vooral lijdend voorwerp werd van onze immer onbevredigbare behoefte aan meer moorddadig mooie kiekjes waren de uitbundig bloeiende orchissen, werkelijk prachtig! Oogstrelend gewoon! Verder vind ik de aanblik van de overwoekerde spoorbaan betoverend. Het roept bij mij een gevoel van vergankelijkheid op en tegelijkertijd beeld ik me in hoe hier in het verleden treinen gereden moeten hebben. Een grote, denderende en op het laatst luid toeterende schim doemt opeens in mijn fantasieloze brein op... Alle woekerende vegetatie vliegt opeens door de lucht en het opdoemende gevaarte neemt alles al tjoekend, piepend, krakend en gierend op zijn pad mee... Gauw spring ik aan de kant, uiteraard niet zonder dat ik eerst enkele mooie plaatjes schiet van de Borkense baan! Kijkt u maar eens

Alles wil bloeien...

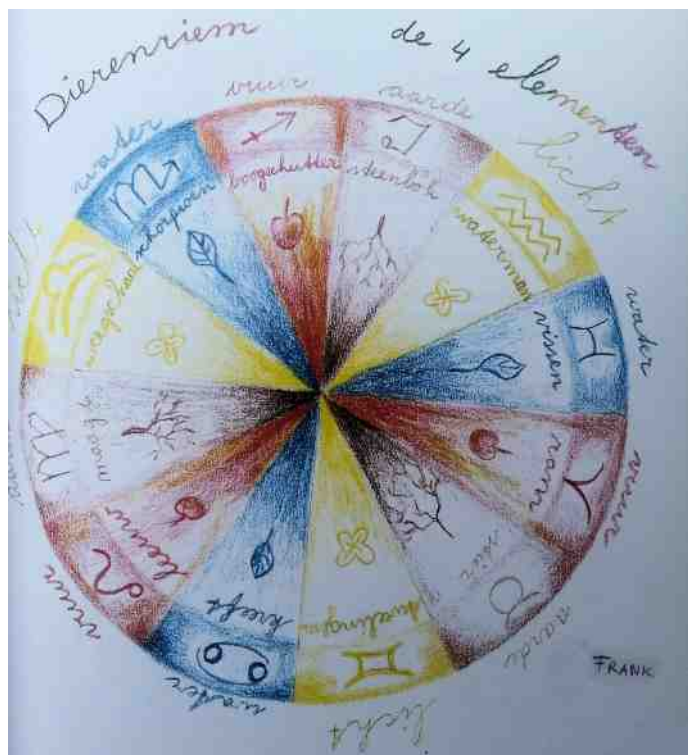
Als je een fietstocht maakt door de Achterhoek zie je vooral grasland. Hoewel je gelukkig af en toe nog wat klaver ziet en hoekjes waar nog bloemen en kruiden in het weiland mogen groeien, zie je over het algemeen dat het grasland voornamelijk bestaat uit Engels raai-gras. Paardenbloemen en andere (on)kruiden zijn meestal niet gewenst.

De Duitse boeren kijken daar wat anders tegen aan. Zij beschouwen een percentage tot 10% paardenbloemen in hun weiland nog als verrijkend voer (zie voetnoot onderaan de tekst). Het gras wordt jaarlijks een 4 tal keren gemaaid als het nog jong is. Het gras kan niet in bloei komen. Je ziet dus een landschap wat gedomineerd wordt door een sterke eenzijdigheid van gras in het vegetatieve stadium. Een groot deel van Nederland ligt er zo het hele jaar bij, al tientallen jaren lang. De bijenhouders zetten hun volken niet in dit graslandschap, want er is niets of weinig te halen. Wat gebeurt er hier eigenlijk; wat zijn we aan het doen als mens? Om hier zicht op te krijgen is het interessant om dit beleid te bekijken vanuit een ander gezichtspunt.

De Grieken hadden het over de 4 elementen: aarde, water, lucht en vuur. Zij ontdekten, zagen, dat sterrenbeelden gekoppeld waren aan deze elementen. Zo is boogschutter een vuurteken en bijv. steenbok een aardeteken. Deze 4 elementen zijn ook in de plant aanwezig: aarde = wortel, water = blad, lucht en licht = bloem en vuur = vrucht. De maan schuift in een maand langs alle dierenriemtekens en staat 2 à 3 dagen in elk sterrenbeeld. Als de maan dus voor de boogschutter staat wordt op aarde vooral het vuurelement (vrucht van de plant) versterkt en gevoed en als de maan voor de steenbok staat, wordt het aarde element

aandachtig naar de bijgevoegde foto en beeld u maar eens in dat er iets opdoemt over de Borkense baan. Geef uw fantasie ruim baan, om maar eens in spoortermen te blijven...! Ik spoor in ieder geval niet, ontspoor u vrolijk met mij mee? Mocht u het gebied nog niet kennen, het is een aanrader, vooral in juni wanneer daar de orchissen volop bloeien!

Tot zover dit bericht. Bedankt voor uw aandacht. Mocht u nog tips hebben die kunnen leiden tot het oplossen van bovenvermeld misdaadmysterie, dan kunt u dat rechtstreeks aan mij melden. De beloning is vastgesteld op, zoals reeds vermeld, een welgemeende glimlach. Rest mij nog u een fijne voortzetting te wensen, goed gaan!

Dimitrey Rouwhorst

(wortel van de plant) gevoed. (een totaaloverzicht staat op de tekening). Zo rond 1900 heeft Steiner deze inzichten concreet gemaakt en "de zaaikalender van Maria Thun" is hier o.a. uit voortgekomen. De biologisch dynamische landbouw werkt met deze kalender. Zo wordt spinazie op een bladdag (element water) gezaaid en wortel op een worteldag (element aarde). Ook kennen ze een vruchtwisseling waarin een rotatie op het land plaats vindt. Het ene jaar staan hier de spinazie en het volgende jaar de wortels, gevolgd door b.v. pompoenen en bonen.

Waarom dit uitstapje? Bovenstaande laat zien dat wij verbonden zijn met de kosmos en dat de kosmos onze aarde verrijkt. Is het niet zo dat wij de beheerders, de hoeders zijn van de aarde? Dat wij hier verantwoordelijkheid in hebben te dragen? We willen graag dat onze kinderen gaan bloeien (zich geheel kunnen ontwikkelen), maar mag ons grasland dat dan niet? Gezien vanuit het grasplantje mag dat alleen maar wortels en bladeren vormen en om hem heen staan nergens bloemen! We zeggen toch: onze kinderen mogen worden wie ze zijn en proberen dat aan alle kanten te ondersteunen. Mag het grasland zich dan niet naar eigen aard ontwikkelen? En wat denk je dan van onze vleeskippen, varkens en kalveren? Hebben die de mogelijkheid om te worden die ze zijn? Het voedsel dat zo geproduceerd wordt heeft vooral de vegetatieve groeikrachten

in zich en mist de licht- en warmtekrachten (bloem en vrucht).

Wat goed dat bloemrijke bermen en akkerranden zo in de belangstelling staan! Dat er houtwallen zijn. Dat biodiversiteit steeds meer in de belangstelling komt. Dat een enkele boer de winterstoppels van zijn graan laat staan, waardoor er wat onkruid kan groeien en bloeien voor de vogels en de insecten. Wat goed dat er biologisch dynamische boeren zijn die samen willen werken met de kosmos. Wat goed dat er een IVN en een "Groen platform" zijn, die de biodiversiteit willen stimuleren!

Zelf heb ik de ervaring dat mijn eigen grasveld achter het huis, ik schat bij elkaar 600 vierkante meter, zich in de afgelopen 20 jaar voortdurend ontwikkelt. Ik laat alles bloeien voordat ik het maai. Natuurlijk is er best veel mos, is de hondsdrif welig aan het tieren en is zevenblad rijkelijk aanwezig. Maar ik vind het een feest! Zo iets vraagt om een andere manier van kijken. Van alles verschijnt er in het gras! Pinksterbloemen (en daarmee het oranjetipje), smalle weegbree, paardenbloemen, ogentroost, madeliefjes, duizendblad, boterbloem, witte klaver, een geraniumsoortje en veel soorten prachtige grassen!! In de loop der jaren verandert het elk jaar. Het leuke is dat ik een band heb gekregen met mijn tuin, waarin het duidelijk is wat ik moet doen. Of ik dit of dat weg zal halen, of ik al moet maaien etc. Is dat ook niet iets wat de boeren van nature hebben? Zij voelen aan wanneer het de juiste tijd is om te handelen.

Dus natuurliefhebbers; bevorder de biodiversiteit en haal de tegels uit de tuin, laat die grasmaaier in de schuur staan en geniet van een bloeiend grasveldje!

Tenslotte:

Onderstaande etensspreuk laat onze verbondenheid met de planten als ons voedsel zien.

*Wortel uit de aardegrond, maak mij dapper en gezond,
blad en stengel, lucht en licht, geef mijn adem evenwicht.
Bloem en vrucht, gevuld met zon,
dankbaar drink ik uit uw bron.*

PS. Meer over de paardenbloem:

<http://www.louisbolk.org/downloads/2608.pdf>

Frank ter Berg

De pad en de roos

*Een pad die op een tuinpad zat
riep: "Wat een mooie bloemen!
op zo veel schoonheid zal ik mij
nooit kunnen beroemen!"*

*Toen sprak een witte roos:
"Wat blij dat jij nog iets bewondert
Ik vind mezelf ook meer dan fraai
maar 't wordt alleen ontzettend saai
wanneer je niets echt mooi meer vindt
jezelf dan uitgezonderd."*

Hans Andreus

blueGreen ELECTRONICS

Wij maken installatietechniek groen en betaalbaar

Waarom onze klanten kiezen voor het Europese SolarWorld en SolarEdge

- ☀️ A-merk duurzame producten
- ☀️ 12 jaar garantie op de omvormer + 25 jaar garantie op de Power Optimizers
- ☀️ 25 jaar lineaire vermogensgarantie op de zonnepanelen
- ☀️ De zonnepanelen zijn tot 10x boven de geldende norm getest. Verwachte levensduur: > 25 jaar

Onze extra's:

- ☀️ Ons eigen, gecertificeerde installatieteam
- ☀️ Overdimensionering in combinatie met de Power Optimizers: gemiddeld 15% meer opwekking per jaar
- ☀️ Controlemeting tijdens de inbedrijfstelling in verband met veiligheid en optimale werking
- ☀️ Gratis online inspectie na 6 maanden van uw zonnepaneleninstallatie
- ☀️ Zolang de regeling geldt: Gratis afhandeling btw-teruggaaf zonnepaneleninstallatie

Uw duurzame specialist in:

- ☉ Zonnepanelen
- ☉ Warmtepompen
- ☉ Airconditioning
- ☉ Verwarming

de Stenenmaat 9 • 7071 ED Ulft | info@247bge.nl • www.247bge.nl
0315 - 640 335

Natuuractief bestaat 10 jaar. Gemiddeld worden vijf Natuur Actief avonden per jaar georganiseerd. Het programma duurt van 20.00 tot 22.00 uur. Kenmerkend is dat de onderwerpen kort zijn. Voor het sprekersgedeelte is dan ook 2 x 30 minuten gereserveerd; 30 minuten per spreker. Verder wordt de avond gedeeltelijk door de eigen teamleden ingevuld, met bijvoorbeeld een quiz, een praatje/korte film (max. 10 min) of een raadplaatje. Eén tot twee keer per jaar is Natuuractief op een buitenlocatie, waarbij de lezingen worden gecombineerd met een bezoek of excursie

Op **dinsdagavond 19 september**, op Prinsjesdag, is er een avond in Hotel Ruimzicht in Zeddam.

De thema's zijn beheer van **KNNV-natuurterrein De Zumpe** en libellen in de Achterhoek.

De lezing over het beheer van KNNV-natuurterrein wordt gehouden door **Esther Korndewal**, sinds jaar en dag coördinator van De Zumpe beheergroep. Twee jaar geleden is gevierd dat het terreintje van 3,5 ha 100 jaar in bezit is van de KNNV afdeling regio Doetinchem.

Er is een overeenkomst gesloten met de toenmalige Burgemeester. De KNNV zag er wel wat in de soortenrijkdom van dit gebied te cultiveren, later heeft men geprobeerd het te exploiteren.

De rijke geschiedenis die een inzicht geeft in de veranderende gebruiken, is neergelegd in een prachtig foto boekwerk, dat tijdens de avond te koop is voor 12 euro.

Esther zal ingaan op de natuurwaarden van het gebied en vertellen over de geschiedenis van de 3,5 ha aan de oostgrens van de stad Doetinchem, en een schets geven van het karakter van het gebied, de manier waarop het beheerd wordt en de toekomstige ontwikkelingen nu het hele Zumpegebied een natuurontwikkelingsgebied is geworden

De lezing van 30 minuten wordt gevolgd door een powerpoint presentatie van 10 minuten door Marcel Hendriks.

De 30 minuten lezing over **Libellen** wordt gehouden door vlinder en insectenskundige **Wim Gerritsen**, een goede bekende in KNNV kringen

Wim Gerritsen zal spreken over zijn voorliefde voor libellen: zo zijn ze weg (waarheen) en zo zijn ze er weer; wat is hun levenscyclus en hun functie; de verschillende soorten en hun manier van vliegen.

Wim was jarenlang actief voor de KNNV en doet nu zelfstandig veldwerk onder andere voor de vlinderstichting in de Azewijnse broek. Voor Natuuractief geeft hij een eerste introductie in het geheime leven van de libel. Hij heeft

prachtige libellenfoto's

De titel is 'Mijn libellenreis door Zuid en Oost Achterhoek', zie foto bijlage.

Wim is dit seizoen voor ons op libellenreis gegaan, hij heeft diverse interessante plekken bezocht en de waargenomen soorten libellen op de foto gezet.

Zijn presentatie laat de soorten zien die je kunt tegenkomen in 1 libellenseizoen (dit jaar 2017).

Verder vertelt hij over de soorten zoals de kenmerken, verschillen man/vrouw, en allerlei weetjes.

Op dinsdagavond 21 november wordt een hele avond gewijd aan het thema diersporen

Op verzoek van de IVN zoogdierwerkgroep is de landelijk bekende **Jeroen Kloppenburg** uitgenodigd. **We leren welke sporen dieren achterlaten.** Denk aan voetafdrukken, braakballen, uitwerpselen, veren, afgeknaagde takken, platgedrukt gewas, geschuurde boomschors enzovoorts

Jeroen geeft cursussen die hij zo aankondigt:

"Je kent het gevoel waarschijnlijk wel. Je bent met een natuurliefhebber op pad, en hij of zij ziet constant van alles en nog wat. Hoe doet 'ie dat toch? Het lijkt wel iets magisch. Maar het goede nieuws is dat het aan te leren is. De basis is helemaal niet zo moeilijk. Het is op een andere manier naar je omgeving kijken. Je moet weten op welke plekken je diersporen kan verwachten. Met enkele werkvormen gaan we oefenen.

Interesse voor de natuur zat er bij Jeroen al vroeg in. Gewapend met een verrekijker ging Jeroen na school de uiterwaarden van Deventer in op zoek naar vogels. Hij bouwde een kijkhut op enige afstand van één van de eerste buizersneden in de omgeving (toen nog een bijzonderheid). Met vriendjes ging hij op 'survival tocht' en leerde zo de beginselen van het leven in de natuur.

Op latere leeftijd verlegde Jeroen zijn interesse langzaam naar zoogdieren. Bijzondere zoogdieren begonnen weer te verschijnen in zijn omgeving; marters, otters, bevers en zijn favoriete zoogdier de das. Voor die laatste zet hij zich in het bijzonder in. In samenwerking met organisaties als Das & Boom, landeigenaren en de overheid waakt hij over de dassenpopulatie in de omgeving van Deventer. "

Hanneke Evers

Geopark Rijn- Maas?

Een viertal mensen, waaronder Lies Visscher van onze KNNV afdeling, heeft een werkgroep gevormd om bij Unesco een **Geo-status** aan te vragen voor het rivierengebied Rijn-Maas, en naaste omgeving. Hieronder valt o.a. de Gelderse Poort, de IJsselvallei en de Oude IJssel. Om zo'n Unesco-status te krijgen moet men aan zo'n honderd voorwaarden voldoen. Het gaat hierbij vooral om natuur en cultuur met elkaar te verbinden. De geschiedenis van het landschap speelt een grote rol, en de kenmerken ervan dienen zo veel mogelijk behouden te blijven of eventueel weer zichtbaar gemaakt te worden. Ook de plaatselijke bevolking zal hierbij betrokken dienen te worden. Aantrekkingskracht voor toerisme speelt ook een rol, maar het mag beslist geen 'pretpark' worden.

Om kans van slagen te hebben moet de werkgroep een lijvig rapport indienen, waarin men aantoont dat dit een uniek gebied is. Volgend jaar juni wil men het geschreven hebben. Woensdag 12 juli werd er een rondgang per auto gemaakt door dit gebied. Bij een tiental punten, zij noemen het 'parels', werd stilgestaan. Eén van de initiatiefnemers, Kim Cohen van de Universiteit van Utrecht, gaf meestal uitleg. Dat ging vooral over de geologie van het landschap. Ook belangstellenden mochten mee zodat we in totaal met negentien mensen waren. Onderstaand een impressie. *Ben Vollmuller*

Tolkamer, aan de Rijn

Brug bij Doesburg. Kim Cohen vertelt.

Uitzicht op een hoge stuwwal in Hoog Elten. Het regent nog steeds.

Kim toont een geologische kaart van de Rijn-Maas delta. Het regent niet meer

9.00 u. Vertrek in Zevenaar. Lies Visscher heet de deelnemers welkom. Het regent.

12.00 u. In bezoekerscentrum Min40Celcius in Varsselder. René van Uum geeft een toelichting.

Engbergen, openlucht theater

Oud Zevenaar. De oudste dijk

Doesburg. Meetpaal waterstand in de lopp van de geschiedenis

17.30 u. Mini-symposium (gesprekken over de doelstellingen van een geopark) in het gemeentehuis in Gendringen.

Werkgroep Natuur- vriendelijk tuinieren

Tuinexcursie

Vrijdag 15 september gaan we naar de theetuin **Vita Verde in Megchelen**, waar Eric Halmans en Dini van Alfen de drijvende kracht achter zijn. In 2007 zijn zij hier gaan wonen en hebben de kale vlakte rondom hun huis omgetoverd tot een prachtige sfeervolle tuin.

Er wordt van ons natuurlijk verwacht dat we niet alleen door de tuin wandelen maar dat we er ook iets drinken. En eventueel iets gebruiken... men verkoopt er o.a. heerlijke eigengemaakte jam, pastasaus, chutneys en sappen.

We vertrekken **9.30 uur** vóór het Spoor museum bij het station in Doetinchem met de auto (carpoolen) en verwachten weer rond half 2 terug te zijn.

Leden of niet-leden, iedereen mag mee. Graag vooraf aanmelden. Adres zie colofon, blz. 2.

IJsselpoort

Van IJsselmond tot aan Giesbeek worden de komende maanden plannen gemaakt voor herinrichting. Het doel is De IJsselpoort klimaatbestendig maken. Uit de website rivierklimaatijsselpoort.nl:

“Niet alleen werken we in dit gebied in het kader van het Deltaprogramma aan de verdere verbetering van hoogwaterveiligheid. We verkennen ook samen met gebruikers van de uiterwaarden hoe we het gebied zó kunnen inrichten dat wensen van alle belanghebbenden zoveel mogelijk worden behartigd. Samen gaan we op zoek naar de beste balans voor waterveiligheid en ontwikkeling van economie, natuur en recreatie”

Vanaf september worden werkateliers gehouden in de vier deelnemende gemeenten. De oostelijke kant van de IJssel is het werkgebied. Karin Otermann die in de klankbordgroep zit heeft behoefte aan inbreng vanuit het natuurbelang. Wie voelt zich aangesproken? Op 26 september houdt IVN Oostelijke Veluwezoom een informatieavond. Die zal op de website nader worden aangekondigd.

Hanneke Evers

Advertentie

U kunt vrijblijvend in onze showroom beoordelen:

- Warmtepanelen
- Boilers
- Electrische CV-ketels
- Ledverlichting
- Waterontharders
- Service en onderhoud

evo | ENERGIE
Elementair & Evolutionair

Tel: (0314) 36 07 57 - info@evo-energie.nl
www.evo-energie.nl

Showroom: Zaagmolenpad 2, 7008 AJ Doetinchem is open op alle werkdagen en op zaterdag tot 12:30 uur

stichting
STARING ADVIES

- is hét regionale (non-profit) kenniscentrum voor natuur en landschap in Achterhoek en Liemers
- voert ecologisch onderzoek en effectstudies uit en geeft advies
- werkt graag samen met de vrijwilligers door hun waarnemingen direct in te zetten voor verbetering van de kwaliteit van natuur en landschap
- werkt non-profit en ondersteunt werkgroepen in de regio

Stichting Staring Advies

Jonker Emilweg 11
6997 CB Hoog-Keppel
T 0314 641910
E info@staringadvies.nl
I www.staringadvies.nl

TERBORGSE HANDELSONDERNEMING

Bedrijfsinrichtingen
van

A tot Z

WWW.TERBORGSE.NL

- ▶ **TERBORG**, ETTENSESTRAAT 19, TEL.: 0315-325523
- ▶ **HUISSEN**, NIJVERHEIDSSTRAAT 3, TEL.: 026-3616843
- ▶ **APELDOORN**, LANGE AMERIKAWEG 81, TEL.: 055-5400133

dierenartsenpraktijk

Zelhem B.V.

Doetinchem-Zelhem

Varsseveld-Zelhem

www.dierenartsenpraktijkzelhem.nl

Administratie

Belastingaangiften

Jaarrekeningen

Loon- & Salarisverwerking

Investeren & Financieren

Overnamebegeleiding

Nijman
administratie & belastingadviseurs

Terborgseweg 140, Doetinchem | t 0314 34 23 55 | www.nijmanbv.nl

Adverteren in dit blad?

Neem contact op met de redactie!
adres: zie colofon blz. 2

NATUURBELEVING

In Didam heb ik een gesprek met de man ván... en dan bedoel ik onze voorzitter Hanneke Evers; hij heet Jan Kapteijn. Hoe dat thuis gaat weet ik niet zo precies, maar in onze vereniging speelt hij een bijrol, maar niet onbelangrijk. Misschien herinnert u zich nog het forum tijdens het jubileum van de 100 jarige Zumpe, juni 2015, waar hij een inleiding hield over biodiversiteit en economie. Ook gaat hij vaak mee met tuinexcursies van de KNNV. Hij is een wijs en geleerd man, maar heel bescheiden.

Bij binnenkomst word ik verwelkomd door Jan en direct daarna door Bobby, een poes. Hij springt op m'n schoot en doet alsof hij me al jaren kent. Jan kan er van alles over vertellen. Ze hebben er nog twee in huis, alle drie roodkleurig, Tijger en Beer. Ze hebben nog al eens ruzie met elkaar en...maar ik ga dat niet allemaal navertellen. (In de vorige Compositiet stond er trouwens al een verhaal over; van Hanneke) Liefde voor dieren past ook bij de titel van dit verhaal.

Levensloop

In 1967 is hij naar de Landbouwhogeschool in Wageningen gegaan en daar studeerde hij landbouweconomie. (Hier ontmoette hij ook Hanneke). Hierna heeft hij in Rotterdam op de Erasmus Universiteit gewerkt als wetenschappelijk medewerker in de Economische Faculteit, d.i. een onderwijsfunctie. Daarna werkte hij ook bij de Faculteit Bedrijfskunde met als onderwerp Financial accounting. Financial accounting is het vakgebied dat zich bezighoudt met de nationale en internationale regels voor het opstellen van jaarrekeningen van ondernemingen. Hij heeft zich in het bijzonder bezig gehouden met deze regels voor de jaarrekeningen van pensioenfondsen. Daarnaast werkte hij als docent op Universiteit Nyenrode in Breukelen.

Begin jaren 70 was hij nauw betrokken bij één van de onderzoeksgroepen van 'De Club van Rome'. Hij omschrijft die als: "Een onderzoeksgroep die zich met de eindigheid van de aarde bezighoudt." Hoeveel voedsel kan er maximaal worden geproduceerd op deze aardbol. Jan heeft met name meegewerkt aan een vervolgonderzoek dat nog in een Aula-pocket is verschenen.

Biodiversiteit

"Biodiversiteit heeft een intrinsieke waarde die voorbij gaat aan het uitdrukken hiervan in geld", staat er in het verslagje van eerder genoemd forum tijdens het Zumpe jubileum, dat naderhand in De Compositiet verscheen. "Wat bedoelde je daar precies mee?" vraag ik hem. Een afgeleid aspect heeft te maken met milieuvriendelijk beleggen. (Bijvoorbeeld niet in de tabaks- of wapenindustrie). En hij stelt zich de vraag: Zijn wij ondergeschikt aan de natuur, of overheersen wij de natuur? Ook een mens is een deel van de natuur. Jan poneert ook een stelling (voor pensioenfondsen): "Op de langere termijn gezien is een groenvoorziening een betere voorziening dan een pensioenvoorziening zolang pensioenfondsen niet milieuvriendelijk beleggen." Als voorbeeld voor groenvoorziening noemt hij een plantsoen of natuurgebieden. Geld speelt een te grote rol; men moet zich meer bekommeren om de mens en de natuur. Niet alles is in geld uitdrukbaar. Dieren en planten zijn zelf niet in staat om de economische waarde te bepalen. Als een diersoort of plantensoort uitsterft dan taalt bijna geen mens hiernaar. Door milieu-onvriendelijk beleggen kunnen dieren plantensoorten verdwijnen. Met groenvoorzieningen zoals natuurgebieden kan men tenminste proberen zoveel mogelijk diversiteit te bewaren. Als men hiermee geen rekening houdt dan plaatst de mens zich boven de natuur. Het is van belang om ook de mens als onderdeel van de natuur te beschouwen. Als men alleen economisch denkt kan biodiversiteit verloren gaan.

Tuinieren

Terug naar zijnlevensloop. Na een jaar of dertig in Roosendaal (Brabant) gewoond te hebben, kwam hij (en Hanneke) in 2013 naar Didam. Ze kochten een heel groot huis, met 25 kamers en

een grote tuin van ongeveer duizend vierkante meter. Die tuin is ook heel bijzonder. Niet direct vanwege zijn grootte, maar de manier waarop zij die beheren, en niet beheren. Het is echt een wilde tuin. Wat hen niet bevalt trekken ze eruit, maar veel laten ze gewoon staan. "Mooi om te zien altijd wat er vanzelf opkomt." zegt Jan. Zij genieten er van. (En ik kan me dat goed voorstellen) Ze zetten er ook zelf wel planten in, of zaaien die. Veel voorkomend zijn o.a. zonnebloemen, pompoenen en aardperen (zie onderaan). Er groeien allerlei kruiden die hen van pas komen.

Boeken

Het huis was van GG-Net, voorheen bestemd voor begeleid wonen. Inmiddels is er al veel aan veranderd. Enkele ruimtes zijn bij elkaar getrokken en er zijn twee mensen die

hier woonruimte huren. We maken een rondgang. Jan heeft voor al zijn boeken die hij verzameld heeft zes kamers in beslag genomen. Hij leest veel. Ook al deze duizenden boeken, over honderden verschillende onderwerpen? "Nou ja, ik heb ze wel allemaal gezien," zegt hij.

Chinese geneeskunde

Via Roosendaal kwam ook Alex Wu mee, een traditionele Chinese geneeskunde-arts uit China. Hanneke en Jan hebben veel aan zijn plantaardige geneesmiddelen te danken. Hij woont zelfstandig in het huis en heeft er een praktijkruimte. Jan is ook blij met zijn aanwezigheid.

Alex Wu geeft als onderdeel van zijn geneeswijze qi gong lessen. Dat zijn meditatieve bewegings- en ademhalings-oefeningen die de basisenergie van lichaam en geest doen toenemen.

Qi is een centraal bestanddeel van de Daoïstische filosofie. Het is de oorsprong van het leven en doordringt alles, van de kosmos tot het kleinste deeltje en de kleinste cel.

In het Westen bestaat wel een soort natuurfilosofie, maar veel minder diepgaand dan in het Daoïsme.

Haperingen in de energiestroom en voortijdig opraken daarvan liggen aan de basis van alle ziekten en problemen. Lichamelijk en geestelijk.

Er is dus geen onderscheid tussen mens en natuur. Natuurbescherming is mensbescherming. Zonder natuur geen mensen. Wie de natuur vernietigt, vernietigt de mens.

En zo komen we weer op ons uitgangspunt: natuurbeleving.

Ben Vollmuller

Aardpeer

De knol heeft slechts een dunne schil en schillen is niet nodig. De aardpeer kan rauw, bijvoorbeeld als salade, gegeten worden. De smaak van de knol is lichtelijk zoet, notig en heeft iets van een artisjok. De witte of roze knollen verkleuren aan de lucht snel naar bruin. De aardpeer kan gewoon gekookt worden en zo gegeten.

tekst: Wikipedia
in de tuin van Jan Kapteyn

Tuinvlindertelling

Elk jaar in het eerste weekend van augustus organiseert de Vlinderstichting een landelijke tuinvlindertelling. Dit jaar kon er geteld worden van 4 t/m 6 augustus. Er werd gevraagd om een kwartier lang alle vlinders in je tuin te tellen en je mag zo vaak tellen als je wilt. Ik doe iedere keer mee, als ik dan niet met vakantie ben.

Mijn tuin heeft een grootte van ongeveer 140 m². Geschikte nectarplanten voor vlinders in mijn tuin zijn o.a. vlinderstruik, verbena, kattenstaart en Canadese guldenroede. Daarnaast groeit er nog een aantal andere planten die af en toe door vlinders bezocht worden zoals kaardenbol, lavendel en paardenbloem.

Atalanta

Op vrijdag was er veel bewolking maar op een kort zonnig moment heb ik toch een telling kunnen doen. Er vlogen 6 soorten: 3 atalanta's, 3 kleine vossen, 1 gehakkelde aurelia, 1 groot koolwitje, 1 klein koolwitje en 1 klein geaderd witje. De zon scheen niet op zaterdag, het begon in de loop van de dag zelfs te regenen. Tellen had op deze dag geen zin, al mag je ook doorgeven dat je niks hebt gezien via vlinder-mee.nl.

Zondag begon al beter met een zonnetje. Al vroeg vlogen de distelvlinder, kleine vos, atalanta en klein koolwitje. Rond half één een telling gedaan met de volgende 7 soorten: 4 kleine koolwitjes, 3 atalanta's, 2 dagpauwogen, 2 gehakkelde aurelia's, 2 kleine vossen, 1 groot koolwitje, 1 bont zandoogje. Later op de middag kwam ook de kolibrievlinder nog langs. Opvallend was dat alle vlinders met uitzondering van het bont zandoogje op de vlinderstruiken gezien werden. Het aantal kleine vossen was erg laag dit jaar, daardoor telde ik veel minder vlinders dan in andere jaren.

In het hele land was de atalanta de meest getelde vlinder, net als in mijn tuin. Op ruime afstand volgden kleine vos en dagpauwoog, bij mij waren dat klein koolwitje en kleine vos. Het klein koolwitje werd 4e en het bont zandoogje deed het verrassend goed en eindigde op de vijfde plaats. Er werden in totaal minder vlinders geteld dan vorig jaar, volgens de Vlinderstichting kwam dat door het slechte weer.

Menno Venema

NATUURFLITS

Wie heeft er ook een bijzondere natuurwaarneming?
Maak er een foto van en stuur deze, liefst met
een korte toelichting, naar de redactie.

't Is weer voorbij die mooie zomer'...

"In buurtschap De Wittebrink, richting Keijenborg, splitsing
Zelhem, zag ik een enorme kleurenpracht van wilde bloe-
men," Henny Sijkema

De Japanse duizendknoop. Vijf jaar geleden nam ik een
klein stekje mee vanaf de camping in Brabant. Wist ik veel...
het is een exoot. Een jaar later begreep ik ook dat hij erg
zou gaan woekeren. Nou, dat heb ik geweten. Direct ge-
probeerd hem uit de tuin te halen. Pas dit jaar is het gelukt
(verwacht ik). Steeds weer stak hij de kop op.

Als ik wandel of fiets zie ik steeds vaker deze struik langs
de kant van de weg. En dan denk ik: dat wordt een ramp.
Ook in de media leest men er regelmatig over. Hij is nau-
welijks te bestrijden. Het asfalt van de weg breekt hij open,
gebouwtjes worden ontzet, rioleringen aangetast enz.

De foto is gemaakt in een park vlak bij mij in de buurt. Ons
huis staat gelukkig nog overeind.

Ben Vollmuller

Kleine ijsvogelvinder, gezien tijdens wandeling in Linde bij
Vorden. Bert Post

" Glasvlinderpijlstaart. Dit is die bijzondere bij of minivlin-
der. Hij bewoog zich razend snel, net als een kolibri."
Willem Nieuwenhuis.

"In mijn tuin verscheen eind vorig jaar een plantje (niet
groter dan zo'n 20 cm.) dat ik toen niet kon thuisbrengen.
Ik heb hem lekker laten staan in de hoop dat ik dit jaar zou
zien wat het is. Inmiddels is het een PLANT van zo'n 1.30
meter geworden. Dankzij de in de plant groeiende zaad-
dozen heb ik hem kunnen determineren. Volgens mijn
boekje is het de kruisbladige wolfsmelk. De plant kan
vooral groeien in recent bewerkte grond. (Dat klopt want
op die plek stond een flinke buxus die ik er uitgegoid heb).
Ik zie heel minuscule bloempjes op de doosvrucht. Die
doosvrucht schijnt zeer giftig te zijn. Voor mij is het een toch
wel bijzondere vondst in mijn tuin. "

Bert Post

Activiteiten

2 september

zaterdag 10.00 - 12.30 uur

Fietsexcursie langs bloeiende akkerranden - op zoek naar de patrijs
Gegidste fietstocht, van 17 km tussen Sinderen en Silvolde.

Start: Koffieboerderij Groot Nibbelink, Nibbelinklaan 12, 7065AH, Sinderen

3 september

zondag 10.00 - 14.00 uur

Fietsexcursie rondom de Eltenberg
Ca. 40 km met aandacht voor cultuur en landschap. Horeca en overtocht veerpont voor eigen rekening.

Start: parkeerplaats tegenover Gouden Handen, Emmerikseweg in 's-Heerenberg.

3 september

zondag 14.00 - 16.00 uur

Struinen door de Loowaard
Prachtige wandeling door ruig natuurgebied langs de Rijn. Stevige schoenen of laarzen aanbevolen!

Start: parkeerplaats bij de havezate Loowaard, Loowaard 1 in Loo.

9 september

zaterdag

Open Monumentendag

Een 'groene' activiteit in het kader van Open Monumentendag.

Zie de aankondigingen in de lokale pers.

10 september

zondag 10.00 - 13.00 uur

Fietsexcursie door het Liemerse land
25 Km over dijken en langs rivieren. Verrekijker aanbevolen. Horecastop halverwege (eigen kosten).

Start: Andreaskerk, Kerkstraat 2 in Zevenaar.

15 september

Tuinexcursie naar theetuin Vita Verde, Megchelen zie blz. 15

17 september

zondag 10.00 - 14.00 uur

Beleef en ontdek Doetinchem
Fietsexcursie met aandacht voor natuur, historie en cultuur, in en rond Doetinchem.

Start: P+R parkeerterrein station Doetinchem, Stationsstraat 4 in Doetinchem.

17 september

zondag 14.00 - 16.00 uur

Struintocht naar beversporen
Op zoek naar beversporen en -burchten en over een stukje van een nieuw klompenpad. Stevige schoenen of laarzen aanbevolen.

Start: De Wellinghoeve, Rijnstrangenweg 15 in Groessen.

19 september

dinsdag 20.00 - 22.00 uur

Natuur Actief

Een gezellige en boeiende avondbijeenkomst voor elke natuurliefhebber. Altijd een gevarieerd programma, zie ook blz. 13.

Plaats: hotel Ruimzicht, Kilderseweg 19 in Zeddam.

Entree € 3,-

24 september

zondag 10.30 - 12.00 uur

Herfstwandeling in de Gimbornhof

Een grote verscheidenheid aan bomen en hun vruchten.

Heel geschikt voor kinderen. Rolstoeltoegankelijk!

Start: haakse bocht in de Guido Gezellestraat in Zevenaar.

8 oktober

zondag 11.00 - 13.00 uur

Najaarswandeling op landgoed Halsaf
Beleef de herfst met al zijn geuren en kleuren op dit prachtige landgoed.

Start: herberg Halsaf, Dorpsstraat 86, Babberich.

8 oktober

zondag 14.00 - 16.00 uur

Paddenstoelenwandeling in het Idinkbos

Een herfstwandeling voor alle leeftijden.

Tip: spiegeltje mee.

Start: parkeerplaats nabij Toldijk 9 in Sinderen.

15 oktober

zondag 10.30 - 12.30 uur

Herfstwandeling in de Nevelhorst

Beleef de herfst in de omgeving van Zevenaar/-Didam.

Start: Westernboerderij De Baerle, Baarleweg 4 in Didam.

15 oktober

zondag 13.30 - 15.30 uur

Paddenstoelenwandeling in de Byvanck

De Byvanck is bijzonder rijk aan soorten.

Tip: spiegeltje mee en laarzen bij nat weer.

Start: parkeerplaats wegrestaurant De Barrière, Arnhemseweg 19 in Beek.

22 oktober

zondag 14.00 - 16.00 uur

Herfstwandeling landgoed Hagen

Voor alle leeftijden met als thema paddenstoelen.

Tip: spiegeltje mee.

Start: T-splitsing Hogeslagweg/Zandstraat, nabij voormalig huis van bewaring in Doetinchem.

28 oktober

zaterdag 19.30 - 22.00 uur

Nacht van de Nacht

Een spannende activiteit voor jong en oud met aandacht voor het belang van de duisternis voor mens en dier.

Nadere informatie t.z.t. in de regionale bladen, op Facebook en onze website.

5 november

zondag 11.00 - 14.00 uur

Langeafstandswandeling 'Volg het spoor'.

Lopend van trinnstation Terborg naar station Doetinchem.

Start: trein van ca 11.00 uur naar Terborg, De wandeling begint om 11.15 uur bij station Terborg.

Station Terborg

21 november

Natuur Actief

Een gezellige en boeiende avondbijeenkomst voor elke natuurliefhebber. Altijd een gevarieerd programma, zie ook blz. 13.

Plaats: hotel Ruimzicht, Kilderseweg 19 in Zeddam.

Entree € 3,-

Indien onbestelbaar retour: Bonifaciusstraat 95, 7009 MS Doetinchem

ANKERSMIT TUINMACHINES SINDEREN

CASTELGARDEN | TIGA | SABO | DOLMAR | STIHL

de vakman die houvast biedt!

aaltenseweg 10 - sinderen - T. 0315 - 617 542 - www.ankersmit-tuinmachines.nl

www.femmiedenouden.nl

kunsteducatie & schilderijen

*Hans Radstake
Schilderwerken*

Frans Halsweg 16
7004 AB Doetinchem

0314 334 797
06 533 424 30

info@schilderhansradstake.nl
www.schilderhansradstake.nl

Eén auto.
Drie aandrijflijnen.

IONIQ

De Hyundai IONIQ Hybrid:
• Standaard automaat
• Volautomatische airconditioning
• Smart Adaptive Cruise Control
• DAB+

Nu rijklaar voor € 24.395*

A 4% Bijtelling

Ervaar zelf wat deze duurzame auto zo bijzonder maakt. Kom snel langs voor een vrijblijvende proefrit.

De combinatie van de beste aerodynamica en de nieuwste veiligheids technologieën maken de Hyundai IONIQ de juiste keuze. U kunt nu kiezen uit de hybride en elektrische uitvoering. De Plug-in Hybride is later dit jaar verkrijgbaar.

Hyundai IONIQ Hybrid

Tot wel 1.300 kilometer op een volle tank. Nu rijklaar vanaf € 24.395.

Hyundai IONIQ Electric

Slechts 4% bijtelling en met een actieradius van 280 kilometer. U rijdt de Hyundai IONIQ Electric al vanaf € 34.950 inclusief laadpakket**.

Lease? Vraag uw dealer voor meer informatie.

Ontdek meer op herwers.hyundai.nl

Herwers Hyundai Apeldoorn: Laan van de Dierenriem 29, tel. 055 - 369 6212
Herwers Hyundai Arnhem: Hazenkamp 15, tel. 026 - 362 60 80
Herwers Hyundai Deventer: Solingenstraat 3, tel. 0570 - 519 360
Herwers Hyundai Doetinchem: Plakhorstweg 14, tel. 0314 - 333 055
Herwers Hyundai Zutphen: Gelderhorst 2, tel. 0575 - 526 590

Ontdek meer op wikkink.hyundai.nl

Wikkink Autoservice: Rondweg Zuid 50, Winterswijk, tel. 0543 - 517 380

8 BATTERIJ GARANTIE 5
Gecombineerd brandstofverbruik van de Hyundai IONIQ Hybrid: 3,4 (l/100 km) / 29,4 (km/l). CO₂-emissie: 79 (g/km). Uitstoot en energieverbruik is afhankelijk van gebruik. Hyundai IONIQ Electric: 13,3 kWh/100km. CO₂-emissie van 0 g/km. Verbruik is afhankelijk van gebruik. Uitstoot brandstof en energieverbruik gegevens zijn gebaseerd op tests die zijn uitgevoerd volgens Europese Verordening 715/2007/REG. Gemiddelde range is gebaseerd op NEDC meetmethode. Gemiddelde prijs is een adviesprijs en is anderszels niet in een eventuele optie. Zie voor kosten en voorwaarden herwers.hyundai.nl of vraag ernaar in de showroom. *Hybrid model kan afwijken van standaard afbeelding. **Kijk voor alle informatie over het Hyundai IONIQ Laadpakket op www.hyundai.nl.